

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

TOIMENPITEET JA RAJOITUKSET NUORISOKODISSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli sijoituspaikkansa Nuorisokoti Jaloverson menettelyä hänen eristämisessään sekä muiden rajoitustoimenpiteiden käytössä ja niillä uhkailussa. Kantelija kertoi huonerangaistuksista, aikaisemmin huoneisiin menosta sekä muista rangaistuksista, jotka käytännössä myös merkitsivät kantelijan yhteydenpidon estämistä.

Kantelija kertoi myös, että hänen liikkumisvapauttaan ja sosiaalisia suhteitaan oli rajattu voimakkaasti laitokseen tulovaiheessa.

2 SELVITYS

Hyvinkään sosiaali- ja terveystoimi antoi kantelun johdosta selvityksen. Selvitykseen oli liitetty lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän selvitys, Nuorisokoti Jaloverson selvitys sekä kantelijasta laadittuja asiakirjamerkintöjä sosiaalitoimessa ja laitoksessa.

Kantelijalle varattiin hänen pyynnöstään mahdollisuus antaa vastine selvityksiin. Hän ei käyttänyt tätä mahdollisuutta.

Etelä-Suomen aluehallintovirastosta saadun tiedon mukaan sinne myöhemmin osoitetusta kantelukirjoituksesta ilmenee, että kantelijan sijaishuoltopaikka on irtisanottu tammikuussa 2019. Kantelijan kaikki laitoksessa laaditut asiakirjat ovat näin ollen palautuneet laitoksesta sijoittajakunnalle.

Sijaishuoltopaikan muutoksesta ei ole ilmoitettu oikeusasiamiehelle.

3 RATKAISU

3.1 Yhteydenpito kantelijaan ja sijaishuollon valvonta

3.1.1 Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Lastensuojelulain 49 §:n 2 momentin mukaan lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee 50 §:n mukaan kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen.

Lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista. Lain 29 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti. Lain 53 §:n 1 momentin mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava siitä, että sijaishuollossa olevalle lapselle selvitetään hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, miksi hänet on otettu huostaan sekä selostettava niitä toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai joihin aiotaan ryhtyä. Saman pykälän 2 momentin mukaan lapselle on järjestettävä asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää muiden läsnä olematta ja keskustella häntä itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista.

Lastensuojelulain 79 §:n 1 momentin mukaan lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoituskunnan on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä.

Edellä todetun perusteella sijoitetulla lapsella on sijaishuollon aikana oikeus saada sijaishuoltopaikassa hänen tarpeidensa mukaista hoitoa ja huolenpitoa. Sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan on sijaishuoltopaikkaa valitessaan ja sijaishuoltoa järjestettäessä kiinnitettävä erityistä huomiota huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseen eli siihen, että sijaishuoltopaikassa järjestettävät palvelut, kasvatusta ja huolenpito vastaavat niihin ongelmiin ja lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanoton perusteena.

Lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan on arvioitava edellä sanotun mukaisesti sijoituksen aikana koko ajan siitä, vastaako lapselle annettu sijaishuoltopaikka hänen tarpeisiinsa. Sijoituksen aikana sijaishuollon valvonnasta ja sijaishuoltopaikan järjestämisen hoidon ja huolenpidon laadun seurannasta vastaa käytännössä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Sosiaalityöntekijä valvoo sijaishuollon tosiasiallista järjestämistä, ja erityisesti hänen tehtäviinsä kuuluu valvoa lapseen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden käyttöä sekä sijaishuoltopaikan kasvatustimenpiteitä ja käytäntöjä. Tässä tarkoituksessa sosiaalityöntekijän on varmistettava, että lasta kohdellaan asianmukaisesti ja siten kuin lainsäädäntö edellyttää. Tämän takia lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee tavata lapsi riittävän usein henkilökohtaisesti. Tapaamisten yhteydessä sijoitetulle lapselle on aina järjestettävä myös mahdollisuus tavata sosiaalityöntekijää muiden läsnä olematta sekä keskustella itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista sosiaalityöntekijänsä kanssa.

Sosiaalityöntekijän tehtävänä on pyrkiä osallistamaan lasta hänen omissa asioissaan. Tähän kuuluu olennaisena osana se, että lapsi sijoituspaikassaan kokee tulevansa kuulluksi ja kuunnelluksi. Lapsen tulee voida uskaltaa esittää omia mielipiteitään, myös siinä tapauksessa, että ne ovat sijaishuollon järjestäjää tai sen toteuttajaa arvostelevia tai moittivia. Mikäli lapsi tuo esiin sijaishuoltoonsa liittyviä epäkohtia, sosiaalityöntekijän tulee välittömästi selvittää lapsen sijaishuoltopaikan kanssa.

3.1.2 Arviointi

Hyvinkään sosiaalitoimen selvityksestä ilmenee, että kantelija on sijoitettu Nuorisokoti Jaloversoon 3.5.2018 kiireellistä sijoitusta koskevalla päätöksellä. Saamani selvityksen mukaan kantelijaa on tavattu kahden kesken Jaloversossa ilmeisesti vasta oikeusasiamiehen kansliasta lähetetyn selvityspyynnön jälkeen 20.11.2018. Sosiaalityöntekijän selvityksestä ilmenee, että kantelijaan on oltu tätä ennen puhelinyhteydessä viisi kertaa syys–marraskuun aikana. Asiakassuunnitelmaneuvoitteluja ja kantelijan kuulemista huostaanottoasiassa oli järjestetty tätä ennen. Selvityksestä ei ilmene kuitenkaan, onko kantelijan kanssa keskusteltu kahden kesken asiakassuunnitelmapalaverissa siten kuin lastensuojelulaissa on tarkoitettu.

Hyvinkään sosiaalitoimen selvityksessä todetaan seuraavaa: ”--- [kantelijalla] ei ole ollut ongelmia Jaloversossa eikä hän ole ollut henkilötarkastettuna tai eristettynä viime kuukausina. Viimeisin henkilötarkastus on kantelijalle tehty syyskuussa Jaloverson johtajan mukaan. Jaloverson johtaja [nimi] on lisäksi kertonut tuolloin, että säännöt jotka Nuoriskodissa ovat, on tehty yhdessä siellä asuvien nuorten kanssa.” Edelleen selvityksessä todetaan seuraavaa: ”Lastensuojelun avohuollon johtava sosiaalityöntekijä on keskustellut [kantelijan] äidin kanssa puhelimitse 1.11.2018 (kantelijan jättämän kantelukirjoituksen jälkeen) ja kertonut Jaloverson johtajan [nimi] kanssa käydystä keskustelusta. Hyvinkään kaupunki on valvonut [kantelijan] sijaishuollon järjestämisestä ja [kantelijaan] kohdistettuja rajoitustoimenpiteitä tiiviillä yhteistyöllä sijaishuoltopaikan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän välillä sekä [kantelijan] ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän välillä tapahtuneella yhteydenpidolla ja tapaamisilla.”

Saamastani selvityksestä ei siis ilmene, millä tavoin kantelijan tapaamiset on järjestetty ja onko kantelijalle annettu mahdollisuus kahdenkeskiseen keskusteluun sosiaalityöntekijän kanssa. Ilmeisesti kantelijan ja sosiaalityöntekijän väliset puhelut on kuitenkin toteutettu kahdenkeskisenä. Sosiaalityöntekijän selvityksestä ilmenee, että hän on kahden kesken keskustellut kantelijan kanssa kantelun tekemisen jälkeen. Mistään minulle toimitetuista asiakirjamerkinnöistä ei ilmene, miten tapaamiset on toimeenpantu ja millä kokoonpanolla keskustelut on käyty. Tämän takia totean, että lasta koskeviin asiakirjoihin tulee aina selvästi merkitä se, millä tavoin lapsen kanssa keskustelut on toteutettu ja mikä on ollut keskustelujen sisältö ja niiden tarkoitus.

Erityisesti jälkikäteisvalvonnan kannalta tällaisilla merkinnöillä on merkitystä. Merkintöjen avulla voidaan jälkikäteen arvioida, millä tavoin ja missä laajuudessa lapsen laissa säädetty oikeus keskustella oman sosiaalityöntekijänsä kanssa on tosiasiaa toteutettu.

Kantelun johdosta lähetetyssä selvityspyynnössä pyydettiin, että Hyvinkään sosiaalitoimen sosiaalityöntekijä keskustelee kantelijan kanssa kantelukirjoituksessa esitetyistä seikoista sekä sijaishuoltopaikan käytännöistä ja menettelyistä. Sosiaalityöntekijän selvityksestä ilmenee, että kantelija on kertonut yhteydenpidon ja liikkumisen rajoittamisesta sekä esimerkiksi puhelimen käyttöön liittyvistä rajoituksista. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei kuitenkaan ole tehnyt muuta kuin listannut kantelijan esiin tuomia epäkohta-aiheita. Sosiaalityöntekijän selvityksestä ei ilmene, oliko näistä kantelijan esittämistä epäkohdista tämän jälkeen keskusteltu laitoksen työntekijöiden kanssa. Sekään ei ilmene, mihin toimenpiteisiin sosiaalityöntekijä mahdollisesti ryhtyi keskusteltuaan kantelijan kanssa.

Korostan vielä tässä yhteydessä, että sijaishuollosta vastuussa olevan viranomaisen on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos sijoitettu lapsi kertoo kokeneensa epäoikeudenmukaista, epäasiallista tai lainvastaista kohtelua sijoituspaikassaan. Asiaa on ryhdyttävä riittävästi selvittämään ottaen selvitystyössä huomioon lapsen etu, hänen mielipiteensä ja käsityksensä. Tarvittaessa on ryhdyttävä riittäviin toimiin laadultaan hyvän sijaishuollon järjestämiseksi.

Saamastani selvityksestä on pääteltävissä, ettei kantelijan ja sosiaalityöntekijän tapaamisia ole toteutettu siten kuin lastensuojelulaissa säädetään. Kiinnitän tässä yhteydessä Hyvinkään sosiaalitoimen huomiota myös siihen, mitä olen edellä todennut sijoitetun lapsen ja sosiaalityöntekijän tapaamisten ja keskustelujen kirjaamisesta.

Totean tässä yhteydessä selvyyden vuoksi, etten ole ryhtynyt arvioimaan, onko kantelijan sijaishuoltopaikka ja siellä annettava huolenpito vastannut niihin ongelmiin, joita kantelijan kohdalla laadituista asiakirjoista ilmenee. Tämä tehtävä kuuluu lastensuojelulain mukaan sijoittajakunnalle. Viimekädessä tuomioistuin voi arvioida sen, millä tavoin sijaishuolto tulee kulloinkin järjestää.

3.2 Rajoitustoimenpiteet ja niiden valvonta

3.2.1 Yleisiä lähtökohtia

Lastensuojelulain 11 luvussa säädetään erikseen rajoitustoimenpiteistä sekä niiden käyttämisen edellytyksistä. Lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttäminen tarkoittaa myös lapsen perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksissa turvattujen perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamista. Rajoitustoimenpiteillä puututaan muun muassa lapsen henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (perustuslain 7 §), yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan (perustuslain 10

§), sananvapautteen (perustuslain 12 §), omaisuuden suojaan (perustuslain 15 §) sekä lapsen sivistyksellisiin oikeuksiin (perustuslain 16 §).

Lastensuojelulain 58 §:n 1 momentin mukaan sijoitetun lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja kasvuolojen järjestämisessä tulee noudattaa, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä on säädetty. Lapsen hoito ja kasvatusta on järjestettävä ja lasta kohdeltava siten, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ei ole lapselle rangaistus, vaan lastensuojelun tarkoituksena on suojella lasta ja samalla turvata lapselle mahdollisimman tavallinen lapsuus ja nuoruus. Laitoksessa annettavan hyvän kasvatuksen tulee olla yleisesti hyväksyttävää, siis sellaista, joka täyttää ne kriteerit, jotka yhteiskunnassa on yleisesti asetettu hyvälle ja tavanomaiselle kasvatukselle. Kasvatusta ja siihen liittyvien rajojen tulee olla yksittäisen lapsen kannalta objektiivisesti hyväksyttäviä ja puolustettavia. Lastensuojelulain säännökset eivät anna laitokselle oikeutta käyttää epäasiallisia, perusteettomia tai mielivaltaisia kasvatustekniikoita.

Totean vielä, että laitoksen säännöillä, vaikka lastensuojelun asiakas eli lapsi tai hänen huoltajansa ne hyväksyisikin, ei voida mennä pidemmälle kuin lastensuojelulaki oikeuttaa. Kasvatukseen liittyvillä säännöillä ja rajojen asettamisella edistetään lapsen turvallisuutta, terveyttä ja kehitystä. Laitoksen sääntöjen ja niiden käytännön toteuttamisen tulee tukea ja edistää laadultaan hyvää hoitoa, kasvatusta ja kuntoutusta.

Kuten olen edellä todennut, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kuuluu valvoa sijaishuollon laatua sekä sijaishuoltopaikan kasvatustekniikoita sekä rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

3.2.2 Rajoitustoimenpiteiden valvonta kantelijan kohdalla

Hyvinkään sosiaalitoimen selvityksen mukaan Hyvinkään kaupunki on valvonut muun muassa kantelijaan kohdistettuja rajoitustoimenpiteitä ”tiivillä yhteistyöllä sijaishuoltopaikan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän välillä”. Selvityksessä on viitattu myös kantelijan ja sosiaalityöntekijän väliseen yhteydenpitoon.

Kantelija on kantelussaan ilmoittanut, että hänen liikkumisvapauttaan ja yhteydenpitoaan rajoitetaan laitoksessa. Sosiaalityöntekijä ei kahdenkeskisen keskustelun jälkeenkään ole pyrkinyt kuitenkaan ainkaan saamani selvityksen mukaan selvittämään asiaa yhdessä kantelijan, hänen huoltajansa ja laitoksen kanssa.

Huomioni on kiinnittynyt myös siihen, että Hyvinkään sosiaalitoimen selvityksen mukaan Jaloverson johtajan mukaan kantelijalla ei ole ollut ongelmia Jaloversossa eikä hän ole ollut henkilötarkastettuna tai eristettynä viime kuukausina. Kantelija on kuitenkin arvostellut nimen-

omaan sijaishuoltopaikkansa Nuorisokoti Jaloverson menettelyä ja pitänyt menettelyä epäasiallisena ja lainvastaisena. Saamastani selvityksestä ei ilmene siis, mihin muihin toimenpiteisiin tai selvitystoimiin toimivaltainen viranhaltija ryhtyi tai oli ryhtynyt.

Totean vielä tässä yhteydessä, että sijoittajakunnalla on vastuu huolehtia ja valvoa, että sijaishuoltopaikassa tehdään sijoitetusta lapsesta merkinnät ja asiakirjat siten kuin lastensuojelulain 33 §:ssä on säädetty. Laitoksessa laaditut asiakirjat ovat julkisuuslain tarkoittamia viranomaisasiakirjoja, joten vastuu niiden asianmukaisesta laadinnasta ja ylläpidosta on sijoittaja kunnalla. Korostan erityisesti, että viranomaisen ylläpitämien asiakasasiakirjojen ja niihin tehtyjen merkintöjen perusteella viranomainen tekee yksilöä koskevia ratkaisuja ja päätöksiä. Asiakasmerkintöjen yhtenä tehtävänä on myös mahdollistaa viranomaisten toiminnan asianmukaisuuden jälkikäteisarviointi. Asiakirjoilla ja asiakirjoihin tehtävillä merkinnöillä on erityistä merkitystä silloin, kun päätetään esimerkiksi lapsen huostaanotosta, tai kun kysymys on lapsen sijaishuoltoon ja rajoitustoimenpiteeseen liittyvästä päätöksenteosta. Riittävät ja asianmukaiset sekä virheettömät merkinnät vahvistavat lapsen oikeusturvaa.

Seuraavassa arvioin erikseen kutakin rajoitustoimenpidettä kantelijan kohdalla (eristäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, kiinnipitäminen, henkilöntarkastukseen liittyvä riisuttaminen ja yhteydenpidon rajoittaminen).

3.2.3 Eristäminen

Arvioinnin lähtökohdat

Kantelija kertoi kirjoituksessaan ja sosiaalityöntekijöille, että hänet oli eristetty ja eristämisen yhteydessä ennen eristämispäätöksen täytäntöönpanoa riisutettu.

Lastensuojelulain 70 §:n 1 momentin mukaan lapsi saadaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän käyttäytymisensä perusteella on vaaraksi itselleen tai muille taikka jos eristäminen on muusta erityisen perustellusta syystä lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristämistä ei saa määrätä laajempaan eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen hoito välttämättä vaatii. Eristämistä ei saa jatkaa yhtäjaksoisesti yli 24 tuntia tekemättä siitä uutta päätöstä. Eristäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Lastensuojelulain 64 §:n mukaan laitoshuoltona järjestettävän sijaishuollon aikana lapseen saa 65–73 §:n nojalla kohdistaa rajoitustoimenpiteitä vain siinä määrin kuin sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus taikka muun mainituissa säännöksissä säädetyn edun turvaaminen välttämättä vaatii. Toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen.

Eristämistä ei siten saa edellä säädetty suhteellisuusperiaate huomioon ottaen jatkua kauemmin, kuin lapsen hoito välttämättä vaatii.

Ennen lapsen eristämistä tulee jokaisessa tilanteessa erikseen harkita, mikä vaikutus toimenpiteellä on lapsen hoitoon ja huolenpitoon. Eristämisen sijasta on suhteellisuusperiaatteen johdosta aina ensin mietittävä muita lievempiä keinoja. Eristämistä ei voida milloinkaan käyttää kasvatuksellisilla perusteilla eikä seuraamuksena lapsen käyttäytymisestä. Eristäminen voi olla kielletyllä tavalla rangaistusluonteista esimerkiksi silloin, kun lapsi palaa karkumatkalta laitokseen rauhallisena ja joutuu silti eritykseen. Eristämisen tavoitteena on toisaalta suojella lasta omalta itseltään, toisaalta suojella muita laitoksessa olevia lapsia tai henkilökuntaa. Esimerkiksi lapsen rauhattomuus, sekavuus tai äänekkyys ei sellaisenaan siis oikeuta eristämiseen. Lapsen käyttäytymiseen tulee liittyä muihin kohdistuvaa vaaraa tai vastaavasti välitön vaara siitä, että lapsi itse joutuu tällaisen häiriköinnin vuoksi muiden lasten väkivallan kohteeksi. Eristämisen perusteena ei voi olla missään tilanteessa lapsen kiinnittyminen sijaishuoltopaikkaansa.

Lastensuojelulain 74 §:n 1 momentin mukaan lain 65–70 §:ssä tarkoitettujen rajoitustoimenpiteiden käytön seurannan ja valvonnan turvaamiseksi on lastensuojelulaitoksen asianmukaisesti kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet. Kirjaamisen tulee sisältää rajoitustoimenpiteen kuvaus, toimenpiteen peruste ja kesto, toimenpiteestä päättäneen, sen käytännössä toteuttaneen ja siinä läsnä olleen henkilön nimi sekä tarvittaessa 66 §:n 1 momentissa ja 67 §:n 3 momentissa tarkoitettu erityinen syy. Lisäksi on mainittava toimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Kirjaamisessa on myös mainittava, miten lasta on kuultu ennen rajoitustoimenpiteestä päättämistä tai sen toteuttamista ja lapsen mielipide asiasta. Kirjaamisen sisältö on lähetettävä tiedoksi 13 b §:ssä tarkoitettulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuukausittain. Kirjaamisen sisällöstä voidaan tarvittaessa säätää tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Kantelijan eristäminen

Kantelijan sijaishuoltopaikka toimitti minulle kyseessä olevan eristämispäätöksen. Eristäminen alkoi eristämispäätöksen mukaan 18.6. klo 14.26 ja loppui 19.6. klo 10.30.

Rajoituspäätöksen perusteluissa ei ole lainkaan kuvattu tilannetta kantelijan saapuessa ohjaajien kanssa laitokseen. Korostan, että rajoitustoimenpiteisiin, saati eristämiseen, ei voida ryhtyä kuin laissa säädettyillä edellytyksillä. Rajoituspäätös on myös perusteltava siten, kuin lastensuojelulain 64 §:stä seuraa. Päätöksen perustelut ovat tältä osin täysin puutteelliset. Totean, että sosiaalityöntekijän olisi rajoitustoimenpiteitä valvoessaan tullut kiinnittää huomiota tähän asiaan.

Pyysin käyttöni myös eristämisen seurantamerkinnot. Ainoat merkinnot, jotka minulle on toimitettu, sisältyvät kantelijaa koskeviin päivittäismerkintöihin, joihin on kirjattu 19.6.2018 ”kameravalvonnassa 22-08. Nukkunut.”

Eristämismerkinnät puuttuvat siis käytännössä kokonaan. Asiassa on laiminlyöty tältä osin lastensuojelulain 74 §:n 1 momentissa säädetty velvollisuus kirjata rajoitustoimenpiteiden käytön seurannan ja valvonnan turvaamiseksi käytetyt rajoitustoimenpiteet.

Hyvinkään sosiaalitoimen selvityksestä ilmenee, ettei esimerkiksi eristämispäätöksen perustelujen tai seurantamerkintöjen puutteisiin, tai itse asiassa siihen, ettei niitä ollut ollenkaan laadittu, ole kiinnitetty huomiota. Eristämispäätöksestä kuitenkin ilmenee, että päätös on lähetetty sosiaalityöntekijälle.

Mielestäni sosiaalityöntekijän olisi tullut pyytää eristämispäätökset saatuaan eristämisen seurantamerkinnät ja muut kirjausmerkinnät, jotka tulee laatia siten kuin lastensuojelulain 74 §:ssä nimenomaisesti säädetään. Mikäli tällaisia merkintöjä olisi vaadittu, olisi sosiaalityöntekijä havainnut niiden puuttumisen.

3.2.4 Liikkumisvapauden rajoittaminen

Kantelija on kirjoituksessaan sekä myös sosiaalityöntekijälle kertonut, että hänen liikkumisestaan Nuorisokoti Jaloversossa on rajoitettu ilman liikkumisvapauden rajoittamista koskevaa päätöstä. Hyvinkään sosiaalitoimi sen paremmin kuin Nuorisokoti Jaloversokaan ei ole ottanut kantaa tähän väitteeseen.

Hyvinkään sosiaalitoimen minulle toimittamista kantelijaa koskevista päätösasiakirjoista ilmenee, että kantelijan liikkumisvapautta on rajoitettu 3.5., 18.6. ja 29.9.2018 tehdyillä päätöksillä. Näistä päätöksistä kantelijalla on ollut mahdollisuus erikseen valittaa hallinto-oikeuteen.

Kantelija on kuitenkin ilmoittanut, että hänen liikkumisestaan on muutoinkin rajoitettu laitoksessa ja sen ulkopuolella (esimerkiksi niin sanotut Lahti-matkat). Kuten olen edellä todennut, näihin väitteisiin ei ole otettu kantaa.

Liikkumisvapauden rajoittamisesta säädetään lastensuojelulain 69 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan lapselle saadaan, jos se on hänen huoltonsa kannalta välttämätöntä ja jos se on lapsen edun mukaista, asettaa määrääjäksi kieltä poistua laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn asuinyksikön tiloista. Liikkumisvapauden rajoittaminen edellyttää säännöksestä ilmenevällä tavalla aina päätöksentekoa.

Lapsen liikkumisvapauden rajoittaminen tarkoittaa puuttumista lapsen perusoikeuksiin. Puuttuminen lapsen henkilökohtaiseen vapauteen ja oikeuteen liikkua vapaasti (perustuslain 7 ja 9 §) on mahdollista vain siinä määrin ja niillä edellytyksillä, jotka lastensuojelulaissa on säädetty.

Liikkumisvapautta koskevan rajoituksen tarkoituksena on suojata lasta sellaiselta lapsen omalta käytökseltä, joka vahingoittaa vakavasti hänen hoitoaan ja huoltoaan (lastensuojelulain 69 §:n 1 momentin 3

kohta). Rajoituksen tulee siten olla lapsen edun mukainen.

Liikkumisvapautta koskevasta rajoituksesta on kysymys silloin, kun yleisesti hyväksyttävään tavanomaiseen kasvatukseen liittyvien rajojen ohella tai niiden asemasta lasta estetään poistumasta laitoksesta tai poissuljetaan hänen mahdollisuutensa osallistua vapaasti esimerkiksi harrastustoimintaan tai muihin normaaleihin toimintoihin laitoksessa tai laitoksen ulkopuolella. Lapsen koulunkäynti, harrastustoiminta, retkelle osallistuminen tai muu vastaava toiminta tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä turvamaan myös rajoituksen voimassaolon aikana. Korostan vielä tässä yhteydessä, että laitoksen säännöillä ja käytännöillä ei voida lapsen liikkumista ja sosiaalisia suhteita rajoittaa. Mikäli näin toimitaan, saattaa olla kysymys tilanteesta, jossa liikkumisvapauden rajoittamista koskeva päätös on tehtävä. Sijoitettujen lasten kohdalla selkeät kasvatukselliset säännöt ovat yksi hoidon ja kasvatuksen peruslähtökohta. Sinänsä laitoksessa oleville lapsille voidaan asettaa esimerkiksi tavanomaiseen, yleisesti hyväksyttävänä pidettävään kasvatukseen kuuluvia ikätasoisia rajoja sen suhteen, missä lapsi voi liikkua ja minä vuorokauden aikana.

Mikäli lapsen liikkumisvapautta rajoitetaan, tulee sille olla lastensuojelulaissa säädetyt perusteet, jotka on arvioitava jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti ja erikseen.

Lainvastaisesta liikkumisvapauden rajoittamisesta on kyse esimerkiksi silloin, kun lapsen liikkumista laitoksen sisällä tai sen ulkopuolella rajoitetaan vain laitoksen sääntöihin perustuen jatkuvasti ja ilman, että asiasta olisi tehty lapsikohtaista valituskelpoista päätöstä. Lapselle ei voida tehdä liikkumisvapauden rajoittamispäätöstä säännönmukaisesti rutiinitoimenpiteenä aina lapsen saapuessa sijoitukseen. Mikäli näin toimitaan säännönmukaisesti ilman yksilökohtaista harkintaa ja ilman liikkumisvapauden rajoittamisen edellytysten täyttymistä, on menettely lainvastaista.

Kuten olen edellä todennut, en ole voinut arvioida asiaa enemmälti, koska Hyvinkään sosiaalitoimi tai Nuorisokoti Jaloverso ei yksityiskohtaisesti ole ottanut kantaa kantelijan näihin väitteisiin. Koska kantelijan sijaishuoltopaikkaa on muutettu, ei minulla ole mahdollisuutta saada asiaan enää muuta selvitystä.

Tämän takia pidän tässä yhteydessä aiheellisena korostaa oikeusasiamiehen tietojensaantioikeutta ja sen merkitystä kantelujen tutkimisessä.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 7 §:n mukaan oikeusasiamiehen oikeudesta saada laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa. Oikeusasiamiehellä on perustuslain säännöksen mukaan oikeus kantelun tutkimiseksi saada salassa pidettäviä tietoja muun muassa kunnan viranomaisilta ja muilta valvottavilta. Tämä tarkoittaa, että viranomaisen tai muun valvottavan on lausuntoa ja selvitystä laatiessaan ja sitä

antaessaan asianmukaisesti ja totuuden mukaisesti annettava kaikki asiaan vaikuttavat tiedot ja selvitettävä kantelukirjoitus huomioon ottaen, mihin sen menettely on kuloinkin perustunut.

Oikeusasiamiehelle annettavat selvitykset ovat oikeudellisesti merkityksellisiä kirjallisia todistuksia, koska ne muodostavat (pää)osan, siitä näytöstä, jonka perusteella kantelun kohteen toimintaa arvioidaan ylimmän laillisuusvalvojan kirjallisessa kantelumennettelyssä.

Perustuslain 111 §:n mukaisen tietojensaantioikeuden on vakiintuneesti katsottu tarkoittavan sitä, että oikeusasiamiehen pyytämien selvitysten antaminen on virkatehtävä, jota koskevat yleiset virkavelvollisuudet. Tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen kuuluu, että annettavat selvitykset ovat paikkansa pitäviä. Tästä on poikkeuksena oikeus olla todistamatta itseään vastaan (itsekriminointisuoja). Itsekriminointisuoja ei kuitenkaan sisällä oikeutta antaa paikkaansa pitämättömiä tietoja, vaan kyse on oikeudesta olla vaiti, jos on mahdollista, että tietojen antaja joutuisi tietojen antamisesta syytteen vaaraan. Pyydetty selvitys on aina annettava siltä osin, kuin se on syytteen vaaraan joutumatta mahdollista.

Ylimmän laillisuusvalvojan pyytämän selvityksen antamatta jättäminen tai sen antaminen tietoisesti puutteellisena tai totuudenvastaisena on vastoin perustuslaissa ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa asetettua velvoitetta antaa ylimmälle laillisuusvalvojalle tämän tarvitsemat tiedot.

Totean, että Hyvinkään sosiaalitoimi on ollut vastuussa kantelijan sijaishuollon järjestämisestä Jaloversossa. Kun kantelija on kantelussaan ylimmälle laillisuusvalvojalle tuonut esiin lukuisia ja vakavia epäkohtia kohtelussaan ja rajoitustoimenpiteiden käytössä, olisi Hyvinkään sosiaalitoimen tullut perusteellisesti selvittää sille esiintuodut puutteet sijaishuollon järjestämisessä. Kiinnitän Hyvinkään sosiaalitoimen huomiota vielä siihen, että kantelija on haavoittuvassa asemassa oleva lapsi, jolla on oikeus erityiseen suojeluun. Tämän takia pidän Hyvinkään sosiaalitoimen laiminlyöntejä tältäkin osin vakavina ja kantelijan oikeusturvaa vaarantavina.

3.2.5 Kiinnipitäminen

Lastensuojelulain 68 §:ssä säädetään kiinnipidosta. Pykälän 1 momentin mukaan laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi lapsen rauhoittamiseksi pitää kiinni lapsesta, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä. Edelleen saman säännöksen mukaan kiinnipitäminen on oltava luonteeltaan hoidollista ja huollollista sekä kokonaisuutena arvioiden puolustettavaa, kun otetaan huomioon lapsen käyttäytyminen ja tilanne muutoinkin. Kiinnipitäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Kiinnipitäminen on myös voimakeinojen käyttämistä. Voimakeinojen käyttämisen (muun muassa kiinnipidon) liioittelusta säädetään rikoslaisissa (RL 4 luku 6 §).

Lastensuojelulain mukaiseen kiinnipitämiseen ei voida ryhtyä laitoksen alueen ulkopuolella.

Lastensuojelulain 68 §:n 2 momentin mukaan kiinnipitämisestä on siihen turvautuneen henkilön annettava laitoksen johtajalle kirjallinen selvitys.

Kirjallisesta selvityksestä on ilmentävä ne seikat, joista on säädetty rajoitustoimenpiteiden kirjaamisesta annetussa lastensuojelulain 74 §:n säännöksessä. Totean, että kiinnipidolla puututaan aina lapsen itsemääräämisoikeuteen. Tämän takia kiinnipitoa koskevat kirjausmerkinnät on laadittava huolellisesti. Kirjauksessa on kuvailtava, millä tavoin kiinnipito on toteutettu ja, jos kiinnipidon jälkeen on turvauduttu muihin rajoitustoimenpiteisiin, myös nämä seikat.

Huomioni on kiinnittynyt Nuorisokoti Jaloverson toimittamiin kantelijaa koskeviin asiakasasiakirjoihin. Kantelijalle tehtiin 18.6.2018 päätös hänen eristämistään. Rajoituspäätöksen perusteluissa ilmenee, että kantelijan kotona laitoksen työntekijät turvautuivat kiinnipitoon. Päätösmerkinnöissä todetaan seuraavaa: ”Kaksi ohjaajaa lähti hakemaan [nimi] kotoa ja kotona ajauduttiin kiinnipitoon. Tilanteessa [nimi] uhkasi välivallalla sekä itseään että paikalla olevia ohjaajia. Tilannetta ei saatu rauhoittumaan sellaiseksi, että [nimi] olisi turvallista kuljettaa.” Merkinnöistä ilmenee vielä, että paikalle kutsuttiin myöhemmin poliisi.

Tämän asiakirjoista saatavan selvityksen perusteella Jaloverson työntekijät ovat siten turvautuneet kiinnipitoon laitoksen ulkopuolella, kotirauhan piirissä olevissa tiloissa eli kantelijan kotona. Asiassa on toimittu vastoin lastensuojelulakia.

Minulle toimitetuista asiakirjoista ei ilmene, että kiinnipidosta olisi annettu laitoksen johtajalle laissa säädetty selvitys. Totean, että sosiaalityöntekijän olisi rajoitustoimenpiteitä valvoessaan tullut vaatia tällainen selvitys.

Totean, että rajoitustoimenpiteiden valvonta on myös tältä osin laiminlyöty.

3.2.6 Riisuttaminen henkilöntarkastuksen yhteydessä

Kantelija on kertonut, että hänet on riisutettu eristämisen yhteydessä tehdyssä henkilöntarkastuksessa. Kantelija kertoi myös, että hänet on riisutettu myös muulloin henkilöntarkastuksen yhteydessä.

Nuorisokoti Jaloverson selityksessä ei ole nimenomaisesti otettu kantaa tähän. Selvityksessä on tältä osin todettu seuraavaa: ”Tapahtuneen jälkeen on tehty henkilöntarkastus, jossa nuoren päällä olevat

vaatteet on tarkastettu, jotta niihin ei ole kätkeytynä pähteitä tai tavaroita, joilla voisi vahingoittaa itseään. Nuorelle on annettu vaihtovaatteet ja pyydetty vaihtamaan omansa niihin. Tarkastuksessa ei kosketa nuoreen, vain vaatteet tarkastetaan ja myös pestään, jotta vaatteisiin mahdollisesti piilotetut huumausaineet liukenisivat. Nuori on vaihtanut vaatteet samaa sukupuolta olevan ohjaajan läsnä ollessa.”

Kuten olen edellä todennut, sosiaalityöntekijä ei ole selvittänyt asiaa tarkemmin.

Henkilöntarkastuksesta on säädetty lastensuojelulain 66 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, hänelle saadaan asian tutkimiseksi tehdä henkilöntarkastus.

Tarkastuksen tekeminen edellyttää aina yksittäistä tapauksellista harkintaa ja säännöksessä tarkoitettua edellytyksen ”perusteltua syytä epäillä” täyttymistä. Tämä peruste on jokaisella kerralla kirjattava rajoitustoimenpidettä koskeviin asiakirjoihin siten kuin lastensuojelulain 74 §:ssä erikseen säädetään.

Henkilöntarkastusta koskeva säännös ei oikeuta lapsen riisuttamiseen.

Erään toisen Jaloversoon sijoitetun lapsen kanteluun annetusta selvityksestä ilmenee, että Jaloversossa on nuoria riisutettu ainakin ennen heinä–elokuuta 2018.

Saamani selvitys on ristiriitainen ja puutteellinen. Tämän takia en pysty arvioimaan asiaa enemmälti. Kiinnitän kuitenkin yleisellä tasolla Hyvinkään sosiaalitoimen huomiota siihen, että henkilöntarkastus ei oikeuta lapsen riisuttamiseen ja että sijoittajakunnalla ja sen alaisella viranhaltijalla on velvollisuus valvoa rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Mikäli sijoitettu lapsi tuo esiin epäkohtia laitoksen menettelyissä ja käytännöissä, on ne myös välittömästi tutkittava.

3.2.7 Yhteydenpito-oikeus

Kantelija on kertonut, ettei hän saa vapaasti käyttää laitoksessa puhelintaan. Hyvinkään sosiaalitoimi toimitti minulle yhden yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen, joka koski kantelijan puhelinta.

Totean, että Hyvinkään sosiaalitoimi ei ole ottanut kantaa tähänkään asiaan selvityksessään.

Lähtökohtana lapsen oman puhelimen käytölle on se, että lapsi voi käyttää omistamaansa puhelinta ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti samalla tavoin kuin lapset, jotka eivät ole sijoitettuna laitokseen. Mikäli puhelimen käytöstä ei aiheudu haittaa lapselle, ei silloin ole myöskään kasvatuksellista tai muutenkaan perustetta puuttua sen käyttöön tai ottaa puhelinta haltuun tai rajoittaa sen käyttöä varmuuden vuoksi, saati rangaistuksena.

Yhteydenpidon rajoittamisesta säädetään lähemmin lastensuojelulain 62 §:ssä. Pykälän 1 momentissa säädetään yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksistä. Pykälän 2 momentin mukaan saadaan 1 momentissa tarkoitetuin edellytyksin rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita yhteydenpitolaitteita tai -välineitä käyttäen (2 kohta) ja ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä (4 kohta).

Mikäli puhelimen käyttöä rajoitetaan, on asiasta tehtävä viime kädessä yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös. Puhelin voidaan ottaa myös laitoksen haltuun lastensuojelulain 65 §:n 3 momentin mukaisella tavalla, mikäli puhelin haittaa lapsen sijaishuollon järjestämistä. Säännöksen mukaan laitoksen haltuun saadaan lisäksi ottaa lapsella olevat lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä todennäköisesti vakavasti haittaavat muut kuin 1 momentissa tarkoitettut aineet ja esineet. Haltuunotosta tekee päätöksen laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Toimenpidettä ei saa jatkaa pidempään kuin se tässä momentissa tarkoitettusta syystä ja lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta on välttämätöntä.

Totean kootusti, että Hyvinkään kaupungin lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus valvoa sijoittamiensa lasten sijaishuoltoa. Kantelija on oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjoituksessa tuonut esiin kohtelussaan olleita epäkohtia. Kantelija on kertonut sosiaalityöntekijöille samalla lailla rajoitustoimenpiteiden käytöstä ja laitoksen säännöistä. Vastuussa oleva Hyvinkään sosiaalitoimi ei ole kuitenkaan näitä sen tietoon saatettuja epäkohtia käytännössä ryhtynyt selvittämään. Kantelijaa koskevat rajoitustoimenpidepäätökset on toimitettu Hyvinkään sosiaalitoimelle. Niistä ilmenee muun muassa edellä todettuja puutteita. Myös rajoitustoimenpiteisiin liittyvät kirjaukset ovat puutteellisesti laadittuja tai niitä ei ole tehty ollenkaan. Jos valvontaa olisi suoritettu asianmukaisesti, olisi nämä puutteet havaittu ja niihin olisi voitu välittömästi puuttua siten kuin lastensuojelulaissa on edellytetty.

Saamani selvityksen perusteella katson, että kantelijan kohtelun ja rajoitustoimenpiteiden valvonta on osin laiminlyöty ja se on ollut riittämätöntä. Laiminlyönnit ovat saattaneet vaarantaa kantelijan sijaishuollon järjestämistä.

En voi myöskään pitää hyväksyttävänä sitä, että kaupunki ei minulle antamassaan selvityksessä ottanut kantaa kantelijan esittämiin epäkohtiin. Pidän laiminlyöntiä tältäkin osin vakavana.

3.3 Laitoksen työntekijöiden käytös

Kantelija kertoi, että häntä on uhattu perusteettomasti rajoitustoimenpiteillä. Kantelija on kertonut myös, että laitoksen työntekijät ovat muutoinkin käyttäytyneet epäasiallisesti.

Nuorisokoti Jaloverso on kiistänyt tämän epäasiallisen menettelyn selvityksessään. Ristiriitaisten näkemysten vuoksi tyydyn toteamaan yleisellä tasolla seuraavan.

Hyvään hallintoon ja sosiaalihuollon laatuun kuuluu asiallinen kielenkäyttö myös suullisessa keskustelussa. Hyvän kielenkäytön vaatimuksesta säädetään nimenomaisesti hallintolain 9 §:ssä. Viranomaisen toimeksiannosta toimivan, kuten yksityisen lastensuojelulaitoksen työntekijän, on käyttydyttävä asiallisesti ja käytettävä sellaista kieltä ja sellaisia ilmaisuja, jotka ovat hyvän tavan mukaisia ja myös lasta kunnioittavia. Laitoksen työntekijät eivät voi perusteettomasti uhata tai kiristää lasta rajoitustoimenpiteillä. Rajoitustoimenpiteitä ei voida koskaan käyttää rangaistuksena.

Korostan tässä yhteydessä, että laitoksen johdolla on velvollisuus puuttua välittömästi työntekijöiden epäasialliseen menettelyyn ja myöistä lasta loukkaavaan kielenkäyttöön. Laitoksen johdolla, mutta myös kaikilla laitoksen työntekijöillä, on velvollisuus huolehtia siitä, että sijoitettua lasta kohdellaan asianmukaisella tavalla ja että henkilökunnan kielenkäyttö ja käytös on kaikilta osin asiallista ja lasta kunnioittavaa.

3.4 Yhteenveto edellä kohdissa 3.1–3.3 selostetusta

Olen kohdassa 3.1.2

- katsonut, ettei kantelijan ja sosiaalityöntekijän tapaamisia ollut toteutettu lastensuojelulaissa edellytetyllä tavalla
- esittänyt näkökohtia sijoitetun lapsen ja sosiaalityöntekijän tapaamisten ja keskustelujen kirjaamisesta.

Olen kohdassa 3.2.2

- katsonut, että vaikka kantelija oli kantelussaan ilmoittanut, että hänen liikkumisvapauttaan ja yhteydenpitoaan on rajoitettu laitoksessa, sosiaalityöntekijä ei kahdenkeskisen keskustelun jälkeenkään ollut pyrkinyt selvittämään asiaa yhdessä kantelijan, hänen huoltajansa ja laitoksen kanssa
- kiinnittänyt huomioni siihen, että Hyvinkään sosiaalitoimen selvityksen mukaan Jaloverson johtajan mukaan kantelijalla ei ole ollut ongelmia Jaloversossa eikä hän ole ollut henkilötarkastettuna tai eristettynä viime kuukausina, vaikka kantelija oli kuitenkin arvostellut nimenomaan Jaloverson menettelyä ja pitänyt menettelyä epäasiallisena ja lainvastaisena
- todennut, että saamastani selvityksestä ei ilmene, mihin muihin toimenpiteisiin tai selvitystoimiin toimivaltainen viranhaltija ryhtyi tai oli ryhtynyt.

Olen *kohdassa 3.2.3* katsonut, että

- eristämistä koskevan rajoituspäätöksen perustelut ovat olleet puutteelliset, mihin sosiaalityöntekijän olisi rajoitustoimenpiteitä valvoessaan tullut kiinnittää huomiota
- eristämismerkinnät ovat puuttuneet käytännössä kokonaan, joten asiassa on laiminlyöty lastensuojelulain 74 §:n 1 momentissa säädetty kirjaamisvelvollisuus
- eristämispäätöksen perustelujen tai seurantamerkintöjen puutteisiin ei ollut kiinnitetty huomiota
- sosiaalityöntekijän olisi tullut pyytää eristämispäätökset saatuaan eristämisen seurantamerkinnät ja muut kirjausmerkinnät, jotka tulee laatia siten kuin lastensuojelulain 74 §:ssä nimenomaisesti säädetään.

Olen *kohdassa 3.2.4*

- todennut, etten ole voinut arvioida asiaa enemmälti, koska Hyvinkään sosiaalitoimi tai Nuorisokoti Jaloverso ei yksityiskohtaisesti ole ottanut kantaa kantelijan näihin väitteisiin eikä minulla ole mahdollisuutta saada asiaan enää muuta selvitystä
- korostanut oikeusasiamiehen tietojensaantioikeutta ja sen merkitystä kantelujen tutkimisessa.
- todennut, että kun kantelija on kantelussaan ylimmälle laillisuusvalvojalle tuonut esiin lukuisia ja vakavia epäkohtia kohtelussaan ja rajoitustoimenpiteiden käytössä, olisi Hyvinkään sosiaalitoimen tullut perusteellisesti selvittää sille esiintuodut puutteet sijaishuollon järjestämisessä.

Olen *kohdassa 3.2.5* katsonut, että

- Jaloverson työntekijät olivat turvautuneet kiinnipitoon laitoksen ulkopuolella kotirauhan piirissä olevissa tiloissa eli kantelijan kotona, joten asiassa oli toimittu vastoin lastensuojelulakia.
- asiakirjoista ei ilmene, että kiinnipidosta olisi annettu laitoksen johtajalle laissa säädetty selvitys
- sosiaalityöntekijän olisi rajoitustoimenpiteitä valvoessaan tullut vaatia tällainen selvitys
- rajoitustoimenpiteiden valvonta oli laiminlyöty.

Olen *kohdassa 3.2.6*

- pitänyt saamaani selvitystä ristiriitaisena ja puutteellisena, minkä takia en ole voinut arvioida asiaa enemmälti
- todennut yleisellä tasolla, että henkilöntarkastus ei oikeuta lapsen riisuttamiseen ja sijoittajakunnalla ja sen alaisella viranhaltijalla on velvollisuus valvoa rajoitustoimenpiteiden käyttöä
- todennut, että mikäli sijoitettu lapsi tuo esiin epäkohtia laitoksen menettelyissä ja käytännöissä, on ne myös välittömästi tutkittava.

Olen *kohdassa 3.2.7* katsonut, että

- Hyvinkään sosiaalitoimi ei ollut ryhtynyt selvittämään sen tietoon saatettuja epäkohtia
- jos valvonta olisi suoritettu asianmukaisesti, puutteet rajoitustoimenpidepäätöksissä ja rajoitustoimenpiteiden kirjaamisessa olisi havaittu ja niihin olisi voitu välittömästi puuttua siten kuin lastensuojelulaissa on edellytetty
- kantelijan kohtelun ja rajoitustoimenpiteiden valvonta oli osin laiminlyöty ja se oli ollut riittämätöntä. laiminlyönnit olivat saattaneet vaarantaa kantelijan sijaishuollon järjestämistä
- ei ole hyväksyttävää, että kaupunki ei minulle antamassaan selvityksessä ottanut kantaa kantelijan esittämiin epäkohtiin.

Olen kohdassa 3.3

- yleisellä tasolla tuonut esiin asianmukaista käytöstä koskevia näkökohtia.

4 TOIMENPITEET

Lapsella on huostaanoton aikana oikeus saada sellaista sijaishuoltoa, jota hänen yksilölliset tarpeensa edellyttävät. Sijoitetulla lapsella on myös oikeus saada laadultaan hyvää sijaishuoltoa, ja jos häneen kohdistetaan rajoitustoimenpiteitä, pitää niiden olla lainmukaisia. Lapsen oikeusturva edellyttää myös, että rajoituksista tehdään asianmukaiset päätökset ja kirjausmerkinnät siten kuin lastensuojelulaissa on säädetty.

Kantelijan sijaishuollossa ja sen valvonnassa on toimittu lainvastaisesti, virheellisesti ja puutteellisesti, kun

- kantelijan ja sosiaalityöntekijän tapaamisia ei ollut toteutettu lastensuojelulaissa edellytetyllä tavalla (kohta 3.1.2)
- kiinnipidossa oli menetelty lastensuojelulain vastaisesti ja rajoitustoimenpiteiden valvonta oli laiminlyöty, eristämistä koskevan rajoituspäätöksen perustelut olivat olleet puutteelliset, lastensuojelulain 74 §:n 1 momentin mukaisia eristämismerkintöjä ei ollut laadittu eikä eristämispäätöksen perustelujen tai seurantamerkintöjen puutteisiin ollut kiinnitetty huomiota (kohta 3.2.3)
- kantelijan kohtelun ja rajoitustoimenpiteiden valvonta oli osin laiminlyöty ja se oli ollut riittämätöntä (kohta 3.2.7)
- kantelijan ilmoittamia epäkohtia ei ollut selvitetty asianmukaisesti (kohdat 3.2.2 ja 3.2.4).

Lisäksi olen tuonut esiin näkökohtia

- sijoitetun lapsen ja sosiaalityöntekijän tapaamisten ja keskustelujen kirjaamisesta (kohta 3.1.2)
- oikeusasiamiehen tietojensaantioikeudesta (kohta 3.2.4)
- henkilöntarkastuksesta (3.2.6) ja
- asianmukaisesta käytöksestä (kohta 3.3).

Katson, että Hyvinkään sosiaalitoimen laiminlyönnit erityisesti rajoitus-toimenpiteiden valvonnassa ovat saattaneet vakavasti vaarantaa kantelijan laissa säädettyjä oikeuksia.

Olen asian kokonaisarvioinnissa päätenyt siihen, että annan Hyvinkään kaupungin sosiaali- ja terveystoimelle eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n perusteella huomautuksen vastaisen varalle.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Hyvinkään sosiaali- ja terveystoimelle. Samalla pyydän, että Hyvinkään sosiaali- ja terveystoimi toimittaa päätökseni tiedoksi Nuorisokoti Jalover-solle.

Koska tiedossani on, että kantelijan asia on myös vireillä Etelä-Suomen aluehallintovirastossa, lähetän tämän päätökseni sille tiedoksi.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Esittelijäneuvos Tapio Rätty